

zega, ki bi utegnilo zanimati brave. — Prosim tudi ob enem, naj se mi naravnost in brez pomislika pové, če bi se v listu kake reči pogrešalo, da se temu v okom pride.

Vam se priporočim. — Z Bogom!

V Trstu 24. listopada 1865.

Ivan Piano, Senožečan,
učitelj v tržaški okolici.

* *Jezičnik ali pomenki o slovenskem pisanju*. Spisal J. Marn. III. leto. V Ljubljani 1865. Natisnil in založil J. Rudolf Milic.

Kar smo v pohvalo rekli prejšnjima dvema letnikoma, veljá tudi temu, čeravno je „Jezičnik“ hud nasprotnik „Novicam“ o r-u samoglasniku. Ker pa vemo, da niti „Jezičnik“ niti „Novice“ ne bojo razsodile pravde te, prepuščamo to prihodnosti, ki je marsiktero slovstveno pravdo djala „ad acta“ od abcedne vojske Metelkove do priljubljenega iga, imu itd. Priporočamo „Jezičnika“ vsem, ki radi premišlujejo bistvene stvari lepega našega jezika, pa še posebno tudi pisateljem začetnikom.

* *Palček*. Koledar za leto 1866. Dal And. Praprotnik. V Ljubljani natisnil in založil J. R. Milic.

Drobna pa mična stvarca je ta „koledar“, ki ga je v lični obliki na svetlo dal marljivi gosp. Praprotnik. Zraven navadnih reči, ki so last vsaki pratiki, ima „Palček“ v dokladici „kaj imena pomenijo?“ imenovanje domačih društev in domačih časopisov, pa mali kruhek ženinom in nevestam. Ker je „Palček“ zraven „Koledarja društva sv. Mohorja“ in „Pratike“ letos edini koledar slovensk (Hicingerjevega obširnega neradi pogrešamo!) bojo naši Slovenci in Slovenke gotovo tem bolj segali po njem.

Iz deželnih zborov.

Iz deželnega zbora štajarskega.

V deželnem zboru štajarskem je pl. Kaisersfeld v imenu tistega odbora, kateri je bil izvoljen, da prevdarja nasledke ustavljenega februarskega patenta, v dolgem govoru pritrjeval predlog: naj se brž ko brž prekliče prestanek februarskega patenta, kajti Avstrija gré pod zlo, ako ni februarske ustave! Vsi drugi govorniki so peli isto „nemško“ pesem, le gospoda Herman in dr. Razlag sta nasproti vstopila temu predlogu s krepko besedo, in dr. Razlag je nasvetoval, se vé da brez vspeha, naj se popusti Kaisersfeldov predlog, ali, kakor se v parlamentarnem jeziku pravi, zbor naj prestopi na dnevni red. Dr. Razlag je najpoprej opisal stališče slovenskega naroda, kterege on zastopa, in po katerem se ravna njegovo stališče. Z zgovorno besedo je pred oči postavil zboru, kako je prišlo, da je toliko obrekovani narod slovenski (ni res! ni res! od mnogo strani) se v novejšem času povzdignil k duševnemu življenju. S tem, da Slovenci zahtevajo soglasno delovanje vseh stanov na vzajemni blagor državni, so bili grajani zdaj za federaliste, zdaj za ultramontance, zdaj za birokrate, zdaj za demokrate. Tako pa jih morejo žaliti le časnikarji, ki ne poznajo svetá kakoršen je, ampak kakoršnega si sami stvarijo pri svoji vredniški mizi. Slovenec ni nič manj zvest in udan svojemu cesarju kakor vsak drug narod; al on želi, da v vrsti družih narodov tudi on pravico ima poganjati se za blagor državni. Slovenci upajo, da bo cesarju zdaj mogoče, v resnici ustvariti pravno državo; Slovenci mislijo, da ne samo slabi časi, temuč da tudi deželni zbor je mnogo kriv nesreče njegovega naroda (ni res! ni res! od mnogo strani). Jaz mislim, da je oktoberska diploma zopet prinesla pravo, katero nam je bilo poprej vzeto. Očividno

je, da februarski patent ni bil dan z udeležtvom narodov avstrijskih, ampak samolastno. Mi tedaj ne vidimo, kako da bi zavest pravice po tem trpela, da je vlada še le zdaj po septemberskem manifestu storila, kar bi bila imela že 1861. leta storiti! Oži državni zbor je bil tudi pri nas malo priljubljen, in ne dá se zapopasti, česa se je bati, da je ta zbor ustavljen bil? Nova pogodba naj se sklene z vladarjem našim, enaka pragmatični sankcii in naslednemu redu. Jaz mislim, da je sila pravice bila, ktera je ustavila februarski patent. Da se uperajo nekteri deželni zbori cesarskemu manifestu, ni naravna stvar po mislih narodov avstrijskih, ampak le, ker so se nekteri dogovorili, da se hočejo upreti. Cesar pravi v svojem razglasu, da želi mirú s svojimi narodi; ne vidim tedaj, zakaj bi se zupanje ne povračalo z zaupanjem. Ker sem si v svesti, da septemberski manifest nikakor ne škoduje deželi, tedaj nasvetujem, naj se popusti Kaisersfeldov predlog.

Na vprašanje, ki ga je dr. Razlag zastavil ces. namestniku: kako to, da septemberski manifest in patent nista štajarskemu deželnemu zboru došla tudi v slovenskem jeziku, je prejel odgovor, da prideta brž ko bota prestavljena. Čudno! ali se niste te dve pismi v slovenski jezik prestavile na Dunaji in odtod poslale zborom, kjer je slovenski jezik deželni jezik?!

Deželni zbor kranjski.

V 3. seji deželnega zbora je zadnjič omenjeni predlog za adresó Njih Veličanstvu dr. Bleiweis (po stenografičnem zapisniku) podpiral tako-le: „Slavni zbor! Prebridke čase smo doživeli zadnja leta. Državni zbor v obeh zbornicah, deželni zbori vseh dežel, pa tudi časniki so razodevali nevoljo tako glasno, da so njih tožbe odmevale v srcu vseh avstrijskih narodov.

Polovica našega cesarstva v obsednem vojaškem stanu, — dvorane deželnih zborov na Ogerskem, Hrvaškem, v Galicii in Lombardo-Beneškem zaprte, — klopi v državnem zboru prazne, — vredniki časnikov v ječah, — davki zavoljo slabega gospodarstva nestrpljivi, — denarna tiska naše države grôzna: to, gospôda, je ob kratkem prežalostna podoba dose danjega ustavnega življenja v Avstrii! Dostavljam tem opisu le še to, da v kljub vsem tem revam je vendar tako imenovani ustavni minister 26. svečana vsako leto v vseh stolnih cerkvah našega cesarstva slovesne zahvalnice po komandi obhajati veleva! (Pravo! dobro! dobro! v središču zbornice in med poslušalci).

Gospôda! Avstrija je prišla do propada, — cesar presvitli naš gospod, je zagledal to brezdno; izustil je rešivno besedo, in dal nam manifest 20. septembra! Velika večina avstrijskih narodov je ta glas sprejela z navdušenim veseljem; na Ogerskem so mu doneli naproti radostni eljen-klici, na Hrvaškem in družih slovanskih deželah pa ravno tako navdušeni slavaklici (dr. Toman: Dobro!) in deželnega zbora v Galicii — za Avstrijo prevažne dežele — prvo delo bilo je to, da je brez vsega premišljevanja poklonil zahvalnico Njih Veličanstvu.

Ta manifest, gospôda, je kot cesarsko sporočilo došlo tudi našemu zboru. Prevzvišeni deželni poglavar ga nam je izročil s temi cesarjevimi besedami: „V Svojem manifestu in patentu od 20. septembra l. l. sem zaznamoval pot, katero ima hoditi Moja vlada, da se zadobi stanovitna podslomba za tako ustavo Mojega cesarstva, ktera mu zagotavlja edinstvo, pa tudi samostojnost posamnih kraljestev deželá in vse pravice, ktere jim gredó v zvezi z nerazrušljivo celoto.

Vprašam vas zdaj, gospôda, ako cesar, gledé na pretekli žalostni čas, se s takimi besedami do nas

obrača: ali si bomo še pomišljali, kaj naj bi odgovorili? Ali bomo še dolgo duhtali in besedovali: ali je to bolje, kar je bilo in se nam je dalo brez dogovora z nami (dr. Toman: prav dobro!) ali pa to, kar ima zdaj priti z našim udeležtvom? (Dr. Toman: Prav dobro, prav dobro! Živahni pohvalni klici med poslušavci.)

Osupnilo je tedaj mene in prijatelje moje unidan glasovanje, po katerem se je moj predlog zavrgel kot nujni (silni) predlog.

Gospôda! Razodevši občutke zaupljivosti do cesarjevega manifesta nismo ravnali po nobeni komandi od zunaj! (Dobro, dobro! v središču). Naše čutje izvira iz tega, da si cesarja prepričanega mislimo, da po tej poti kakor dozdej, ne gré več v prihodnje (dobro! dobro!) — da ne gré več s tem, da bi manjščina odločevala osodo večine avstrijskih narodov v državnem zboru, kterege, kakor se jim je poljubilo, so raztegovali kakor gumilastik v širji zbor, ali pa ga krčili v ožjega. (Dobro! Pravo!) Naše zaupanje, gospôda, na besedo Cesarjevo je pa še zato večje, ker se nadjamo, da različni narodi avstrijski in njih svobodoljubni zastopniki tudi moč v sebi čutijo, da izvršijo cesarjevo besedo! (Dobro!)

Al, gospôda! naše zaupanje na zagotovilo cesarjevo tudi ni na pesek zidano, kajti že vidimo zarijo boljšega — pravega ustavnega časa: šesta velika moč svetá — časnikarstvo — ki je dolgo uklenjeno bilo, prosto je! — ječe v Galiciji se odperajo in iz njih stopajo o političnih zadevah obsojeni in se vračajo k svojim družinam! — dolgo zaprte dvorane deželnih zborov na Ogorskem, Hrvaškem in v Galiciji so svobodni besedi zopet odprte, in tudi deželni zbori takraj Litave obravnavajo svoje zadeve z veliko večjo samostojnostjo kakor vsa prejšnja leta. (Dobro! dobro!)

Gospôda! vprašam Vas zdaj: niso li to že poročstva za cesarjevo besedo? niso mar to že poročstva za pravo, pošteno ustavo? Ali bi po takem ne veljal vsak drug sklep za nezaupnico cesarjevemu manifestu?! (Živahni dobro- in pravo-klici v središču in med poslušavci.)

Gospôda! naj bode osoda nasvetovane adrese kakoršna koli v tej hiši, to hočem jez v svojem in v imenu svojih prijateljev pritrđiti, da besede v septemberskem manifestu: „Prosta je pot“ — — — govorene s cesarskega prestola, so v deželnem kranjskem zboru našle radostno zaupanje in potrdbo! (Dr. Toman: Tako je! Pravo! pravo! med poslušavci). In tako — — — (v tem hipu vstane poslanec Kromer in zahteva od predsednika, naj ravná po opravnem redu, po katerem poslušalci ne smejo ne ploskati ne siskati;) predsednik dr. pl. Wurzbach zavrne ta opomin rekoč, da je to njegova skrb, da združuje red; da dozdej ni nič nespodobnega slišal; ako je pa preslišal, prosi poslušalce, naj so mirni! — Pravo, pravo! živio! dobro! — Po tej epizodi nadaljuje dr. Bleiweis svoj govor:) In tako, slavni zbor! Ti priporočam sprejem mojega predloga, to je, predloga za adresu Njih Veličanstvu, — predloga, o katerem je moj prijatelj gospod dr. Toman rekel, da je postavljen v duhu naroda slovenskega (dobro!), vzeti iz srca tega naroda, kterege mi tukaj zastopamo!“ (Dobro- in pravoklici med poslanci in poslušalci.)

Grof Auersperg pa je svoj predlog podpiral blizo tako-le:

Cesarjev razglas 20. septembra je jako važen in pomenljiv ter globoko sega, to čutimo vsi, o tem je v zbornici gotovo le en glas. Državnega ukaza, kateri je izišel od najviše državne oblasti, kateri tako globoko zadeva ustavno življenje, kateri vzbuja toliko strahú in skrbí, deželno zastopništvo ne more molčé sprejeti. Državni zbor, kterege omenjeni ukaz v prvi vrsti zadeva, zdaj ni v stanú, o njem govoriti. Po mojih mislih se

moti, kdor meni, da je ovržena februarska ustava, le ustavljena je. Da bi naš deželni zbor, ki se je še vselej ustavno vedel, molčal o tem razglasu, ni misliti; domoljubje, ktero vedno navdaja naš deželni zbor, bode nas gnalo, da premišljamo nasledke omenjenega razglasa; naša lojalnost bode nam kazala pot, da s primernimi besedami izrazimo svoje pomislíke. V odseku bil bi jez — če tudi o bistveni stvari nisem onih misli z dr. Bleiweisom — vendar glasoval za adresu, v zbornici pa ne bom, ker dr. Bleiweisov predlog že najprej določuje, kako naj odgovorimo. Dobro je treba prevdariti, kaj se bode izreklo. Sam sebe sicer ne štejem med neljalce, vendar sem za to, da se natanko prevdari ta reč, predno izrečemo svojo misel. Meni se tudi zdí, da cesarskemu pismu ne pristuje imé „sporočila“, kajti predložen nam je bil razglas, ki je bil izdan že pred dvema mesecema; razglas, ki se ne glási na nas, ampak na deželne poglavarje. O principu danes nočem govoriti; to se bode zgodilo, ako bode odsek moj predlog sprejel in nasvetoval visoki zbornici. Moj predlog je popolnoma po 19. §. deželnega reda; tudi je namenu primeren, ker stvar določuje — dr. Bleiweisov predlog je presplošen — in ker odsek tudi lahko nasvetuje adresu. Z besedami, od zgorej danimi in večkrat ponovljenimi, z besedami: „prosta je pot“ sklepam svoj govor ter predlagam, da se voli sedem poslancev, kateri bodo zastopali razne misli. Očitno pa povem, da sem jez na strani tistih, kateri se bojé in iščejo pomoči pri prestolu Njega Veličanstva.“

Izid teh predlogov je znan po sporočilu v poslednjih „Novicah.“

V 4. seji je dr. Bleiweis v imenu deželnega odbora poročal o tistih 1000 gold., ki jih je odbor iz deželnega zaklada daroval ubozim Notranjcem. Gosp. dr. Toman nasvetuje, naj se, ker vlada sama iz državnega zaklada ni tem siromakom dala, kar je dala neki drugi deželi, tem večja zahvala izreče dobrotnikom vsem, vzlásti pa presvitlemu cesarju in njegovi rodovini, ki so Notranjcem podelili tako zdatno pomoč. Ves zbor pritrđi temu predlogu.

Gosp. dr. Zupan poroča v imenu deželnega odbora, naj se stroškovnik deželnega zaklada in njemu pridruženih zakladov izroči finančnemu odseku, — da se vzame P. Glavarjev zalog za uboge (107.025 fl.) v oskrbstvo deželnega odbora.

Gosp. Dežman poroča o novi vredbi kranjskih cest (razun cesarskih); poročilo to je bilo izročeno posebnemu odboru, v kterege so bili voljeni: pl. Langer, Klemenčič, Derbič, Mulej, Kozler, Koren, Dežman, baron Apfaltrern, Jombart.

(O 5., 6. seji itd. prihodnjič.)

Dopisi.

V Pragi 30. nov. + (Fügner mrtev — volitve — grof Lažanský — deželni zbor — Skrejšovský — Matiča — Zvonář.) — Vsako pot sem z veseljem za peró prijel, ko sem imel „Južnemu Sokolu“ kaj povedati o njegovem severnem bratu. Danes je to inako. Da bi mi ne bilo treba pisati! Črne zastave so vihrale pretekli dne z veličastne telovadnice; pred vhodom sta stražila Sokola, okoli leve roke vil se jima je črni flor; neštevilna množica ljudi vrela je k vratom in srečen je bil, kdor se je noter preril. Na „Sokolišču“ pa so bila okna zagrnjena, stene s črnimi zagrinjali pokrite, z galerije so viséle velike črne zastave pa društveni prapor zaviti v črnem floru; plinova svečava je razsvetljevala temne prostore. Sred sokolišča je stal velikanski mrtvaški oder obdan z mnogimi vrstami voščenih sveč in zelenih cipres; na vrhu pa je ležal ljub-